

УДК 531.35

**БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ТАРБИЯЛАШДА ОИЛАВИЙ ТАРБИЯ
МЕЗОНЛАРИ**

Халилов О.К.¹

“Физика” кафедраси ката ўқитувчиси

Жиззах политехника институти

Нуруллаева Г.О.²

11-мактаб ўқитувчиси

Жиззах шаҳри, Ўзбекистон^{1,2}

Аннотация: Оилавий ҳаёт фарзандларнинг инсоний муносабатларда ўз шахсини камол топтириш имкониятини беришини инобатга олсак, ота-оналарнинг маънавий бой, эътиқодли ва юқори маданиятга эга бўлиши зарур. Оила ва оилавий тарбия муаммолари ичида ота-оналарнинг тарбиячилик маданиятини ошириш ва уларга умумий тарбияга оид билим бериш давримизнинг долзарб масалаларидан биридир.

Калит сўзлар: *Оила, ота-она, тарбия, ёшлар, комил инсон, оилавий муносабатлар, объектив, субъектив.*

Халилов О.К.¹

Преподаватель кафедры "Физика"

Джизакский политехнический институт

Нуруллаева Г.О.²

учительница 11 школы

город Джизак, Узбекистан^{1,2}

**КРИТЕРИИ СЕМЕЙНОГО ВОСПИТАНИЯ В ВОСПИТАНИИ
ГАРМОНИЧНО РАЗВИТОГО ПОКОЛЕНИЯ**

Аннотация: Учитывая, что семейная жизнь позволяет детям развивать свою личность в человеческих отношениях, родители должны быть духовно богатыми, верными и высококультурными. Среди проблем семьи и семейного воспитания повышение воспитательной культуры родителей и

просвещение их по вопросам общего воспитания является одной из наиболее актуальных проблем современности.

Ключевые слова: семья, родители, воспитание, молодежь, совершенный человек, семейные отношения, объективное, субъективное.

Хуқуқий демократик ва адолатли фуқаролик жамияти қуриш йўлидан бораётган мамлакатимизда тарбиянинг вазифаси ҳар томонлама етук, эркин ва мустақил фикрга эга бўлган комил инсонни ва етук кадрларни тарбиялашдир.

Оилавий тарбияда муҳим аҳамият касб этувчи объектив ва субъектив омилларни билмоқ лозим. Объектив омилларга оиланинг моддий фаровонлиги, даромадларнинг турлари, ўзига хослиги ва савияси, уй-жой билан таъминланиш даражаси, мактабгача муассасалардан фойдаланиш, шунингдек, оила аъзоларининг сони, таркиби ва бошқаларни киритиш мумкин. Субъектив омилларга эса оиладаги ўзаро муносабатларнинг ўзига хос хусусиятлари, маълумот, оила аъзоларининг маданий-маънавий савиялари, ота-оналарнинг муомала маданиятлари ва бошқалар киреди. Ота-онанинг фарзандга меҳр-муҳаббати ҳамма нарсадан ҳам қимматроқдир.

“Ота-она болани дунёга келтирганликлари учун эмас, уни одобли, ахлоқли қилиб вояга етказганликлари учунгина олқишга сазовор бўладилар”. *Ҳадисдан.*

Оилада соғлом муҳитни шакллантириш, фарзандларнинг камолга етишлари учун имконият, шароит яратиб бериш ота-онанинг бурчи эканлигини алоҳида таъкидлаш лозим. Бунда ота-оналар олдида ғоят катта масъулият ва меҳнат турганлигини англашлари лозимдир.

Ота-оналарнинг ҳаётий тажрибаси, бир-бирига ҳурмати, меҳр-муҳаббати, садоқати, ҳамфикрлиги, иймон-инсофлиги, меҳнатсеварлиги, оилапарварлиги фарзандлар учун камолот мактаби бўлган. Бу мактабда барча бир умр унутилмайдиган, эътиқодига чуқур

сингадиган сабоқ олган. Ўғил-қизлар учун аҳил, садоқатли, ҳалол, меҳнатсевар, иймонли-инсофли, ота-она оғушида тарбияланишдан юксак бахт бўлмайди. Фарзанд олдин ота-она ибрати моҳиятини рухан, виждонан, ақл-идрок билан англайди, кейин шу эътиқоддан келиб чиққан ҳолда ҳайрли ишларга қўл уради. Ҳаётда оғир-енгилликларни кўп кўрган ҳалол меҳнат қилиб кун кўришга ўрганган ота-она ўз фарзандларига яхши тарбия бериш имкониятига кўпроқ эга бўлади.

Оилавий тарбиянинг мураккаблиги яна шундаки, ҳар бир оила ўзига хос бир олам, жамиятнинг ўзига хос кичик уюшмаси бўлиб, тарбия ишида ўзига хос хусусиятларни намоён қилади. Ана шунинг учун ҳам оилавий тарбиянинг шакл ва услубларини умумлаштириш ва унга бирон-бир тавсиялар бериш ноқулай ва қийиндир. Ота-оналар қанчалик маънавий бой, эътиқодли ва юқори маълумотга эга бўлсалар, шу даражада такомиллашган услуб орқали ўз фарзандларини тарбиялайдилар. Улар фақат маслаҳат бериш, маъқуллаш, мукофотлаш, жазолаш, суҳбат ва ҳикоя, фикр алмашиш билангина эмас, балки шахсий намуналари, болалари билан биргаликда ишлаш, уларни меҳнат фаолиятига тортиш орқали ҳам тарбиялайдилар. Болалар фаолиятида иштирок этиш уларга тарбиявий таъсир кўрсатишнинг энг самарали усулидир. Агар болалар ота-оналарининг машғулотларига ўта қизиқиш билан муносабатда бўлишса, улар ўртасида дўстона муносабатлар қарор топади. Болалар ота-оналаридан, ака ва опаларидан ўзаро муносабат мезонларини ўрганиб, нима яхши-ю нима ёмон, нима фойдали-ю ва нима зарарли эканлигини билиб оладилар, улар ҳақида аниқ тасаввурларга эга бўладилар. Бундан ташқари, оила тажрибали ва касби жихатидан турлича ёшдаги кишиларни бирлаштириб туради. Оила аъзоларининг турмуш ва ҳаётий тажрибалари, маданий савиялари қанчалик бой бўлса, улар болалар билан шу даражада яхши мулоқотда бўла олишади, болаларнинг қизиқишларини ўстира олишади.

Тарбия масаласига ёндашадиган бўлсак, кам болали оилаларга нисбатан кўп болали оилаларда болалар тарбияси анча енгил кўчади. Чунки кўп болали оилалардаги болалар ота-оналарининг хатти-ҳаракатларини, ака ва опаларининг улар ўртасидаги ғамхўрликларини, айниқса, бир-бирларига бўлган дўстона муносабатларини, уйдаги ҳар хил вазифаларни сидқидилдан бажаришларини, кичикларнинг катталарга одоб билан муносабатда бўлишларини табиий ҳолда кўрадилар, кузатадилар. Ўзларида ҳам ана шундай ахлоқий сифатларни шакллантириш истаги вужудга келади.

Агар оилада катта ва кичик болалар бўлса, улар ўртасида турли кўринишлардаги меҳр-муҳаббат ва дўстлик қарор топади. Оилавий ҳаёт болаларни инсоний муносабатларда ўз шахсини камол топтириш имкониятини беради. Кам болали оилаларга нисбатан кўп болали оилаларда шундай ҳаётӣ вазифалар мавжуд бўладики, масалан, катта акагача ва кичик укагача бўлган меҳр-муҳаббат, яъни бир-биридан фарқланувчи ҳиссиётни, ака-ука ва опа-сингиллар ўртасида бир-бирлари билан нарсаларнинг тенг айирбошлаш ва бошқалар пайдо бўлади.

Бола тарбиясига кўп вақт сарф қилинади. Лекин оилада туғилган якка фарзанд катталарнинг жонли ўйинчоғи, севиклиси, катталарнинг диққат маркази, қувончи ва эркатоӣи сифатида вояга етади. Унинг бирон нарсадан норозилиги ва йиғиси ота-она дунёсини қоронғилаштиради. Ўзлари емай-ичмай, якка фарзандларини оқ тараб, кийинтириб, ҳатто турли-туман совғалар уюштирадилар. Бу билан боласининг келгуси тараққиётини бузаётганликларини ўйлашни ҳам ёқтирмайдилар. Фарзанднинг одоб-ахлоқи, муомаласи, кийиниши, қизиқишларига доимо жиддий эътибор бериб бориш ҳозирда ота-оналар олдидаги масъулиятли вазифадир.

Бундай ҳолатлар юзага келмаслиги учун фарзандни ёшлигидан бошлаб кучи етадиган ишларга жалб этиш, яъни уй юмушларини бажариш, уй ҳайвонларини парваришлашда яқиндан ёрдам беришга ўргатиш лозим.

Уни мактабда, коллежда, маҳаллада уюштириладиган тадбирлар, ҳашарларга жалб этиш, меҳнатсеварликка, дўстликка, инсонпарварликка, ватанпарварликка ўргатиш лозим.

Тарбиянинг самарадорлиги оиладаги болалар меҳнати, уларнинг уй хўжалигидаги фаол иштироки, шунингдек, оилавий турмуш шароитлари билан белгиланади. Болаларни катталарга ҳурмат, дўстлик, инсонийлик, ҳалоллик каби одоб қоидаларига ўргатиб борилади. Шу асосда оилада кундалик иш давомида болаларда хулқ-атвор мезонларини қарор топтириб боради. Оиладаги ахлоқий тарбия фақат хулқни тарбиялаш билан чекланмасдан, балки баркамол инсон ахлоқини тўғри тасаввур қилдиради, унинг таркиби, кўникма ва малакаларини шакллантиради. Мана шу асосда оила аъзоларида инсон характери, ҳаёт босқичлари қарор топади. Оилавий ҳаётнинг ўзига хослиги ҳам мана шунда.

Ота-оналар фарзандларининг одобли-ахлоқли, билимли, маънавиятли, комил инсон бўлишини истайдилар ва бунинг учун ҳаракат қиладилар. Шундай экан, ҳар бир фарзанд ҳам ота-онасининг орзу-истакларини руёбга чиқариши лозимлигини ўз олдига мақсад қилиб қўйиши кераклигини англаши лозим. Ота-оналар фарзандлари учун яшайдилар, уларни камолга етишишлари учун тинмай меҳнат қиладилар. Фарзандлар ҳам буни англаган ҳолда ҳаётларини йўлга қўйишлари, фарзандлик бурчлари бажаришлари, келажакда ота-онага раҳмат олиб келадиган солиҳ ва солиҳа фарзандлар бўлишга интилишлари лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Xalilov, O. Q. (2021). Buyuk sharq allomalarining jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasini o'rganish. *Science and Education*, 2(11), 1016-1020.
2. Мустафакулов, А. А., Халилов, О. К., & Уринов, Ш. С. (2019). Цель и задачи самостоятельной работы студентов.